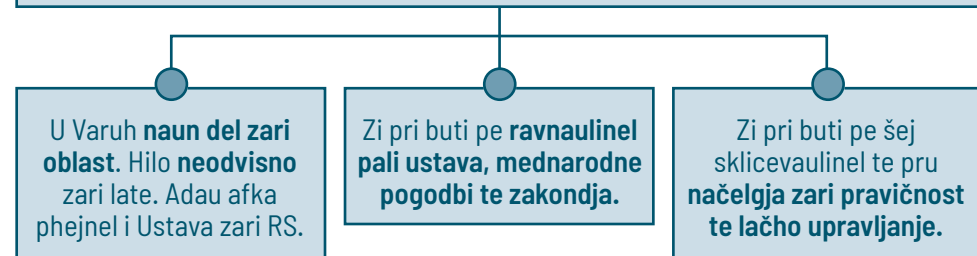

PRU HAURNO PALU VARUH

U Varuh hi neodvisni državni institucija, savi hejnel mištu varstvo te spodbujanje manušengre pravici andi Slovenija. U Varuhskro mandaut aul andri Ustava zari Republika Slovenija te Zakon palu varuh mištu manušengre pravici. Zaru 24. februar 2019 hi u varuh mištu manušengre pravici andi Republika Slovenija u **Peter Svetina**.

U Varuh kontrolejrinel la oblast te del oubuk pra dau, kaj na posegaulinel kurkori andu manušengre pravici te temeljne svoboščini:

I buti Varuhskri hi buterfilitiki, vašadau hili vsebinsko organizirime afka:

U zagovorništvo čhavouengro omogočaulinel, kaj hi u glauso čhavouengro šundo andu postopki, andi sej hile udeležene.

I Varuhskri strokovni buti ferdikhel manušengre pobudi, save phenen, kaj sana kršime lengre manušengre pravici vej temeljne svoboščini.

U državakro preventivno mehanizem žal te dikhel čapijme manušen te preverjaulinel, sar pe lenca kejrel; preprečevaulinel te mučenje te aur nečloveško ravnanje.

U Svet varuha mištu manušengre pravici hi posvetovalno tešto zaru varuh. U varuh palu vprašandja, so hi palu manušengre pravici, vakere 16 člaunenca, so hile andri civilna družba, znanost te državne organdja.

U center mištu manušengre pravici hejnel mišti promocija, sikavibe palu manušengre pravici, kerel raziskauvi, analizi te poročildja; sodelovaulinel te pru mednarodno področje.

SO U VARUH ŠEJ KEJREL?

Ferdikhel manušengre pobudi.

Del predlogja, priporočildja, kritiki te so gondolinel:

sakune organiske andi zadeva, so la obravnavaulinel, naun vaužno, sou hi u postopek, savo potekaulinel angju adala organdja (palu vidik zaru manušengre pravici);

vlaudake vej državne zboriske mištu te spremeninel u zakondja te aur predpistja;

orgaunenge, na lačhauren pumari buti te adau, sar keren pumare strankenca; andu redne te posebne poročildja, andi save opozorinel pala dau, so andu sistem naun laučo te poročaulinel pala dau, so upre laukhle; andu javne sporočildja.

Pru ustavno sodišče telu določene pogojdja del aunde ustavni pritožba vej zahteva mišti presoja zari ustavnost te predpisengri zakonitost.

U Varuh saku berš lačhaurel beršeskro poročilo, andi savo predlagaulinel buter priporočildja, save bičhaul buterfilitike oblastne orgaunenge.

Mednaurodne organizacijenge vej institucijenge del alternativno poročilo palu stanje zaru manušengre pravici vej vladavini prava andi Slovenija te sodelovaulinel buterfilitike mednaurodne organizacijenca, orgaunenca vej institucijenca.

SO U VARUH NAUŠTIK KEJREL?

U Varuh naun oblastno organ, vašadau na sprejemaulinel pravno zavezujoče odločitvi:

nauštik prisilinel auvre orgaundjen, na uresničinen leskre predlogja vej stališči;

nauštik khrik kejrel valaso, so naun laučo namesto udala, so hi mišta dau pristojne.

U Varuh na obravnavaulinel zadevi, save hi andu sodno vej aur pravno postopek; adau kejrel čak akor, kada pe u postopek neupravičeno dugo cijdel vej pa akor, kada žal mišti očitni zloraba oblasti.

Le Varuh naun direktne pristojnosti ži privautne subjektja vej gospodarske družbi, save hi andu privautno sektor.

REPUBLIKA SLOVENIJA

VARUH MIŠTU MANUŠENGRE PRAVICI

KADA PE TE IRINEL PRU VARUH MIŠTU MANUŠENGRE PRAVICI?

Te dikhen krivici, prahinen pravici!

Varuh mištu manušengre pravici andi Republika Slovenija, Dunajska ulica 56, Ljubljana

Brezplaučni telefonski številka: 080 15 30
Elektronski adresa: info@varuh-rs.si

* Različica romskega jezika za Rome, ki živijo na območju Pomurja / Romani čihb mištu Roma, so žijn andi Prekmurje

Izdal: Varuh človekovih pravic Republike Slovenije, Ljubljana 2021

KADA TE ŽAL MIŠTI POU MOT ZU VARUH?

Te gondolinen, kaj sana kršime tumare manuŝengre pravici vej temeljne svoboščini vej te tumenge sinja kerdi valasej aur nepravilnost.

Te i kršitev vej nepravilnost kerdja u:

državno organ: upravni enota, center mišti socialni buti, davčni uprava, inšpektorat, ministrstvo, državno zbor, aur oblastno organ ...

občina, občinski/fouroskri uprava, občinsko organ ...

organ lokalne samouprave:

nosilec javnega pooblastila javni agencija, zbornica obvezne članstviha ...

SAR ŠEJ MAUNGEN POU MOT ZU VARUH?

Le Varuhiske bičhaven pobuda, savi na oul:

- **PISNI** (andi slovenski čhib, šej pa te andi tumari dajakri čhib, te na žaunen slovenske) te
- **PODPISIME** (uze pisinen te tumaro kontakt).

Pobuda šej pisinen kurkore, adej na prauhinen poumot zaru advokaut.

1 Andi pobuda pisinen u okoliščini te dejstvi zari zadeva (npr. kada uli i kršitev, ko la kerdja) te uze čhiven u dokauzdja.

2 Leklejkeder aunde dena **popolni pobuda** pru obrazec »Pobuda Varuhu«, savo laukhen pri informativni točka vej spletni stran.

3 Augon sar den aunde i pobuda, te hi tumen valaso te phučel, le Varuh šej kontakterinen te priki **brezplaučni telefonski številka, elektronski adresa vej osebno.**

SO KEJREL U VARUH TUMARA POBUDAHA?

Kada u Varuh gerinel tumari pobuda:

1. **la ferdikhel** (te prauhinel dodatne pojasnildja, tumendar šej maungel dopolnitev);
2. **preizkusinel pri pristojnost;**
3. **upre roudel, te hili utemeljeni** (u Varuh pru čačipe i pobuda na obravnavaulinel, te hi zari kršitev buter sar djek berš);
4. **ferdikhel u dejstvi te pravne podlagi** (ustava, mednauroodne aktja, zakondja, podzakonske aktja ...);
5. **šej kejrrel poizvedba zu organ**, pri savo pe i pobuda nanašaulinel, kaj gerinel dodatne informauciji, so len prauhinel, te u mnenje zaru organ;
6. **šej kejrrel poizvedbi te zu aur organdja**, pri save pe nanašaulinel i pobuda, te oceninel, kaj hi adau potrebno mišti celostni obravnauva;

Andi saki zadeva u Varuh kejrrel samostojno te neodvisno postopek. Mišta dau šej gerinel sa informauciji, ferdikhel u spiskja te i dokumentaucija (šej aul napovedano vej nenapovedano).

7. **kada gerinel sa relevantne informauciji, oblikovaulinel u ugotovitvi:**

Te u Varuh upre laukhel valasej nepravilnost vej kršitev, le organiske predlagaulinel:

kaj i kršitev khrik na kejrrel (šej priporočinel, sar la khrik na kejrrel vej pa na del paul i škoda);

kaj mejk djefkar na izvedinel določeno postopek, savo hi andu sklaud zakoniha;

kaj na uvedinel disciplinsko postopek proti udola, so hi aunde baunge mišti nepravilnost.

8. **kada upre laukhel, so pejlo, šej lačhaurel konkretne priporočildja** organiske, sar khrik te kejrrel systemske nepravilnosti, save šej čhijl aunde te andu beršeskro poročilo, so le bičhaul državne zboriske;
9. **pala dau, so upre laukhja, šej vakejrrel javne** (tumari identiteta te osebne podatki aučhen gurude).

U POSTOPEK ZU VARUH HI ZAUPNO, BREZPLAUČNO TE NEFORMAULNO

Pauprimerdja, kada u Varuh šej pomožinel:

- kada u organ lauče **na obrazložinel** pumari odločitev;
- kada u inšpektorat vej i občinski uprava andi odločba **na pisinel u pravno pouk** (i odločba hi afka nepopolni);
- kada u center mišti socialni buti **zavlačevaulinel odgovoriha vej odločanjiha** pali pravica;
- kada hilo **opozorime pru kršenje** zaru čhavorengre pravici, pravici mištu invalidja, phureder, frenti manuša te aur ranljive grupi;
- kada gondolinen, kaj tumenge u **organ kršinel i pravica ži:**
 - privautno vej družinsko življenje,
 - socialni varnost,
 - sausto življenjsko okolje,
 - osebno dostojanstvo te varnost,
 - te oul sklej angju zakon (diskriminacija),
 - svobodne te žal khetaun,
 - poseg andu privautno vej družinsko življenje,
 - pravno sredstvo vej sodno varstvo.

U Varuh hi te nacionalni institucija mištu manuŝengre pravici.

Zaru januar 2021 hilo **nacionalni institucija mištu manuŝengre pravici le statusiha A palu Pariška načela** Združenih narodov o statusu nacionalnih institucij (1993), so pomeninel, kaj izpolnjevaulinel sa mednarodne standardja mištu delovanje pru področje varstva te spodbujanja manuŝengre pravici andi Slovenija.

»Te kaumas te zidinel vilaugo, savo menge kivauninas, adau hi feder odporno, pravično te trajnostno, site mejk dureder aktivne vlagaulinaha andu ukreptja mištu khrik te kejrrel u vrzeldja, save vakeren palu uresničevanje manuŝengre pravici. Pru eršti hejo pekaul papal te čhijl strpnost, sočutje te človečnost.«

Peter Svetina
varuh mištu manuŝengre pravici andi Republika Slovenija